

جایگاه اخلاق حرفه‌ای در دانشگاه‌ها و موسسه‌های آموزش عالی

مقدمه

حرفه حسابداری اطلاعات مورد نیاز بیشتر تصمیم‌های اقتصادی را تهیه و یا گواهی می‌کند و تمام استفاده‌کنندگان اطلاعات حسابداری، اعم از درون سازمانی و برون سازمانی نیز خدمات حسابداری را برای تصمیم‌گیری ضروری می‌دانند. حسابداران به دلیل خدماتی که به جامعه ارائه می‌دهند، نیاز به کسب اعتبار نزد مخاطبان خود دارند و برای جلب اعتماد استفاده‌کنندگان اطلاعات، ناگزیر از رعایت اصول اخلاقی حسابداری هستند. لذا شناخت این اصول می‌تواند در جهت اعتلای حرفه در بازارهای جهانی کارساز باشد و به حسابداران امکان دهد در جایگاه حرفه‌ای خود به نحو مناسبی ایفای نقش کنند (جفایی و کاردان، ۱۳۸۷).

پیامدهای آثار مخربی که فعالیتهای متقلبانه حسابداری و حسابرسی در پی داشته، این سؤال را در ذهن عموم ایجاد کرده است که: "چه تضمینی وجود دارد که حسابداران و حسابرسان حافظ منافع ما باشند؟" (خرمی و ودیعی ۱۳۹۰).

دکتر محمدرضا عباسزاده
محسن معینیزاده

اهمیت موضوع

بعد از چندین رسوایی مهم حسابداری در سرتاسر دنیا نظیر انرون، ورلد کام، آرتور اندرسن و ... تحقیقهایی با تاکید بر مباحث اخلاقی در حسابداری جذابیت پیدا کرد.

سؤال متداول در این‌گونه تحقیقها این بود که "چرا این افراد خبره و آموزش دیده در تشخیص خوب و بد ناتوان هستند و دچار اشتباه‌های اسف‌بار می‌شوند؟" (Ho, 2007).

این رسواییها به وضوح نشان می‌داد که دانشجویان حسابداری و همچنین حسابداران باید از اصول اخلاقی حسابداری آگاه شوند و مراکز آموزش عالی حسابداری باید به این اصول اخلاقی توجه بیشتری نشان دهند. در نتیجه، در مقاله‌های علمی و محافل حرفه‌ای بحثهایی پیرامون اصول اخلاقی حسابداری و آموزشهای آن انجام گرفت (Sharp, 2006).

- صداقت و اعتمادپذیری ایجاد می‌کند.
- در مورد نژاد، مذهب، جنسیت، سن و ملیت، اصل و نسب و عقب‌ماندگی حساس نیست.
- وظایف حرفه‌ای را در انطباق با مقررات شرکت و استانداردهای اخلاقی هدایت می‌کند.
- وظایف حرفه‌ای را در انطباق با قوانین هدایت می‌کند.
- از اطلاعات محرمانه محافظت می‌کند.
- برای منافع عموم احترام قائل می‌شود.
- محدودیت‌های حرفه‌ای و محدودیت در قضاوت‌های انجام‌شده را شناسایی می‌کند.
- برای حرفه اعتبار ایجاد می‌کند.
- تضاد منافع را از بین می‌برد.
- برای سازمان تعهد و وفاداری ایجاد می‌کند.
- در مورد اجرای قراردادهایی که مستند و به تصویب رسیده‌اند، اطمینان ایجاد می‌کند.
- از فعالیت‌هایی که مخالف منافع عمومی است، اجتناب می‌کند.
- از گرفتن رشوه از مشتری یا صاحبکار خودداری می‌کند.
- استفاده از اموال و ملزومات شرکت را برای مقاصد شخصی

هر رفتار غیر اخلاقی

در حسابداری

منجر به زیان

در نظامهای اقتصادی

می‌شود

اگر بخواهیم صورتهای مالی و گزارشهای حسابداری جهت تصمیم‌گیری منطقی سهام‌داران بالقوه و بالفعل، موثق و درخور استفاده تهیه شوند، باید برای حسابداران که تهیه‌کنندگان این صورتهای هستند، مسئولیتهای اخلاقی وجود داشته باشد؛ از این رو حفظ اصول اخلاقی برای حسابداران امری ضروری تلقی می‌شود. از طرفی با توجه به رویکرد جاری پیرامون جهانی شدن محیط تجاری، اصول اخلاقی حسابداری دیگر تنها به عنوان مشکل یک جامعه تلقی نمی‌شود، بلکه تجارت جهانی به خاطر تفاوت‌های فرهنگی با این مسئله روبه‌روست. تمایل روزافزون شرکتها به جهانی‌شدن، متخصصان حسابداری را مجاب می‌کند ارتباط خود را با باورهای اخلاقی و فرهنگی در سایر کشورها افزایش دهند (Abbaszadeh & Mo-inizadeh, 2012).

اخلاق حرفه‌ای

حسابداران در حوزه‌های مختلفی شامل حسابرسی، حسابداری مالی، حسابداری مدیریت، برنامه‌ریزی مالی، مشاوره و دفترداری فعالیت می‌کنند (Armstrong, 2002). در هر کدام از این حوزه‌ها، گزارشهای مالی باید مفید بوده و در تصمیم‌گیری منطقی نظامهای اقتصادی قابلیت استفاده داشته باشد. حسابداران حرفه‌ای به طور معمول با موقعیتهای مختلفی روبه‌رو می‌شوند که نیاز به قضاوت‌های اخلاقی بااهمیتی دارد و اگر در آن فرصتها رفتار غیر اخلاقی داشته باشند، می‌توانند منافع شخصی بسیار زیادی کسب کنند (Mele, 2005).

هر رفتار غیر اخلاقی در حسابداری منجر به زیان در نظامهای اقتصادی می‌شود. بنابراین گروه‌های مختلفی سعی می‌کنند برنامه‌ای از اخلاق حسابداری برای راهنمایی حسابداران طراحی کنند تا هنگامی که آنها با قضاوت اخلاقی روبه‌رو می‌شوند، بتوانند راهکار درست را تشخیص دهند (Ahadiat & Mackie, 1993; Armstrong, 2002; Mele, 2005). همان‌طور که حسابداران حرفه‌ای می‌توانند در چندین حوزه فعالیت کنند، تحقیق‌ها نشان می‌دهد که حوزه مطالعات در دامنه اخلاق حسابداری از حسابرسی مستقل شروع و به اصول اخلاقی در بازارهای سرمایه ختم می‌شود. ویژگیهای اخلاق حسابداری به شرح زیر است (Ahadiat & Mackie, 1993):

جایز نمی‌داند.

• از دادن هدایایی که می‌تواند منافع سازمانی داشته باشد، خودداری می‌کند.

جایگاه اخلاق حرفه‌ای در سایر کشورها

بررسی‌ها نشان می‌دهند در کشورهای پیشرفته به اخلاق حرفه‌ای حسابداران توجه ویژه‌ای شده است. در برخی مراکز آموزش عالی، دانشجویان حسابداری حداقل ۸ و حداکثر ۲۰ واحد دروس مرتبط با آیین رفتار حرفه‌ای و اخلاق تجاری را می‌گذرانند. برخی از این دروس عبارتند از:

• **اصول ابتدایی اخلاق**^۱ (۲ واحد): در این درس دانشجویان اصول مقدماتی و پایه‌ای اخلاق حرفه‌ای آشنا می‌شود.

• **اخلاق در حسابداری**^۲ (۳ واحد): در این درس دانشجویان با قوانین و آیینهای اخلاقی تصویب شده به وسیله انجمنهای حرفه‌ای برای حسابداران، حسابرسان و مدیران مالی آشنا می‌شوند.

• **اخلاق حسابداری و مسئولیت حرفه‌ای**^۳ (۴ واحد): این دوره به بررسی و تجزیه و تحلیل مسائل اخلاقی که حرفه حسابداری با آن مواجه است می‌پردازد و مقدمه‌ای بر مسئولیتهای حرفه‌ای مورد نیاز دوره‌های حسابداران رسمی است.

• **تصمیم‌گیری اخلاقی مقدماتی**^۴ (۳ واحد).

• **اصول اخلاق جهانی**^۵ (۳ واحد): در این دوره دانشجویان روشهای تقویت اخلاق حرفه‌ای در گستره جهانی را می‌آموزند. مبنای اصلی این درس تفاوت‌های فرهنگی و پیامدهای آن بر اخلاق حرفه‌ای است.

نیاز به برگزاری دوره‌های اخلاقی

تبلیغات منفی که بعد از برخی رسوایی‌های اخیر علیه حسابداران و حسابرسان به راه افتاد، صاحب‌نظران را بر آن داشت که گذراندن دوره‌های اخلاقی به عنوان پیش شرطی برای ورود به حرفه را الزامی کنند. آن‌ها به این نتیجه رسیدند که صرف داشتن تجربه و تخصص نمی‌تواند در برابر چنین معضلاتی به حسابداران کمک کند (Elsinger, 2009). البته باید توجه داشت که گذراندن دوره‌های اخلاقی هیچ تضمینی برای رعایت اخلاق حرفه‌ای نیست. با این حال، گذراندن این دوره‌ها می‌تواند فرد را با شیوه عمل صحیح در رویارویی با معضله‌های اخلاقی راهنمایی کند و در نتیجه منجر به کاهش اشتباه‌های اخلاقی از سوی حسابداران و حسابرسان شود (Bean & Bernardi, 2007).

جایگاه کنونی اخلاق حرفه‌ای در آموزش عالی

متأسفانه به‌رغم اهمیت موضوع اخلاق حرفه‌ای، در سرفصلهای درسی پیشنهادی شورای عالی انقلاب فرهنگی اصول اخلاق حرفه‌ای جایگاهی ندارد و تنها آیین رفتار حرفه‌ای، آن هم به عنوان بخشی از درس حسابداری ۱ (و نه به عنوان یک درس جداگانه) آموزش داده می‌شود که این خود

در سرفصلهای درسی

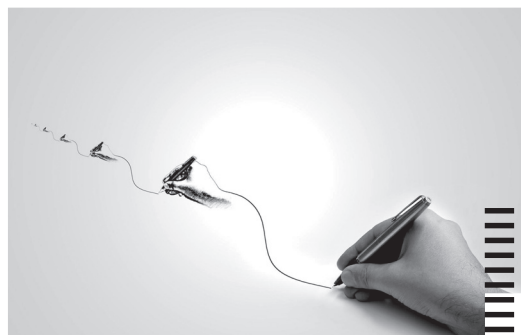
پیشنهادی

شورای عالی انقلاب فرهنگی

اصول اخلاق حرفه‌ای

جایگاهی ندارد

• سایر دروس اخلاقی: برخی از دانشگاه‌ها و موسسه‌های آموزش عالی، علاوه بر درسهای ذکر شده یا معادل آنها، درسهایی مانند **مذهب، اخلاق و جامعه^۱، حقوق شهروندی^{۱۱}** و ... را نیز ارائه می‌کنند.

بحث و نتیجه‌گیری

همان‌طور که می‌دانیم، دانشگاه‌ها به‌عنوان نهادی که وظیفه آموزش و تربیت نیروهای متخصص و متعهد جهت فعالیت در جامعه را دارند، مطرح هستند. متأسفانه رویکرد کنونی آموزش عالی در کشور ما بر تخصص بیشتر از تعهد تکیه دارد. با توجه به جایگاهی که حسابداران در بازارهای مالی دارند، لازم است اخلاق حرفه‌ای را شناخته و به آن عمل کنند. با توجه به مطالب فوق، موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:

۱- با توجه به اینکه دانشجویان حسابداری در آینده به‌عنوان حسابداران و حسابرسان حرفه‌ای در جامعه فعالیت می‌کنند، درک مناسب اخلاقی و متعهد بودن به اصول و آیین رفتار حرفه‌ای می‌تواند تاثیر بسزایی در جلوگیری از مفاسد اقتصادی و افزایش کارایی اخلاقی آنها داشته باشد. در این راستا، دانشگاه‌ها می‌توانند با زمینه‌سازی و ارائه خدمات مناسب در راستای ارتقای سطح درک اخلاقی عمل کنند. مراجع برنامه‌ریزی درسی دانشگاهی نیز می‌توانند با قراردادن واحدهای درسی مناسب به این امر کمک کنند.

۲- همچنین با توجه به گسترش فعالیتها در بازارهای جهانی و تاسیس و تشکیل شرکتهای چندملیتی، بهتر است رویکرد آموزش عالی و تکمیلی به سمت هماهنگ‌سازی در سطوح بین‌المللی سوق پیدا کند و مراجع برنامه‌ریزی درسی دانشگاهی و سایر نهادهای ذیربط، در سرفصل درسهای حسابداری تجدیدنظر کنند و درسهایی مرتبط با اصول اخلاقی و آیین‌رفتار حرفه‌ای بین‌المللی در برنامه درسی رشته‌های حسابداری قرار دهند.

۳- دانشگاه‌ها و موسسه‌های آموزش عالی و همچنین استادان رشته حسابداری بر آموزش اصول اخلاق حرفه‌ای به‌عنوان یکی از مبانی اولیه رشته حسابداری و نحوه اجرای این اصول در رویارویی با مسائل اخلاقی تاکید داشته باشند.

۴- مراجع ذی‌صلاح نظیر سازمان حسابرسی و جامعه حسابداران رسمی، مقرراتی وضع کنند که بر گذراندن دوره‌های

حسابداران به دلیل

خدماتی که به جامعه ارائه می‌دهند

نیاز به کسب اعتبار نزد

مخاطبان خود دارند و

برای جلب اعتماد

استفاده‌کنندگان اطلاعات

ناگزیر از رعایت

اصول اخلاقی حسابداری

هستند

• **حسابداری قانونی برای کشف تقلب^۶ (۳ واحد):** این درس بر تشخیص و پیشگیری از تقلب مالی در سازمانها تاکید دارد. همچنین شیوه برخورد با تقلب حسابداری، و روشهای مناسب برای جلوگیری و یا تشخیص سوءاستفاده‌های احتمالی در این درس مورد بحث قرار می‌گیرد.

• **عناصر حقوقی تقلب^۷ (۴ واحد):** این درس به بررسی مسائل قانونی مرتبط با تقلب حرفه‌ای با تاکید بر شناخت و گزارش تقلب می‌پردازد.

• **آزمون تقلب^۸ (۴ واحد):** این دوره بر پژوهشهای رفتاری مرتبط با تقلب حرفه‌ای (از قبیل به‌دست آوردن شواهد مستند) تاکید دارد.

• **روشهای مصاحبه برای بررسی تقلب^۹ (۳ واحد):** در این دوره روشها و استراتژیهای مفید در مصاحبه و بازجویی از مظنونان تقلب حرفه‌ای مورد بحث قرار می‌گیرد. این روشها تفسیر نشانه‌های کلامی و غیرکلامی مصاحبه‌شونده و همچنین برنامه‌ریزی، هدایت و مستندسازی یافته‌های مصاحبه را دربرمی‌گیرد.

- 7- Legal Elements of Fraud
- 8- Fraud Examination
- 9- Interviewing Techniques for Fraud Investigations
- 10- Religion, Ethics and Society
- 11- Citizenship

منابع:

- جفایی منیر، بهزاد کاردان، بررسی تاثیر جهتگیری اخلاقی و تعهد حرفه‌ای بر رفتار مدیریت سود، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۸۷
- خرمی سعید، محمدحسین ودیعی، حسابرسی مالیاتی و کیفیت حسابرسی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه فردوسی مشهد، ۱۳۹۰
- Abbaszadeh M., M.V.M. Mo'inizadeh, **Cross-cultural Study of Accounting Students' Perception of Accounting Ethics in Iran and United Kingdom**, African Journal of Business Management, Vol.5 (8), 2012, pp. 3354-3360
- Ahadiat N., & J.J. Mackie, **Ethics Education in Accounting: An Investigation of the Importance of Ethics as a Factor in the Recruiting Decisions of Public Accounting firms**, Journal of Accounting Education, 11(2), 1993, pp. 243-257
- Armstrong M.B., Ethical Issues in Accounting, in N. E. Bowie (Ed.), **The Blacksell Guide to Business Ethics**, Maiden, MA: Blackwell Publishers, 2002, pp. 145-164
- Bean D., R.A Bernardi, **Accounting Ethics Courses: Do They Work?**, Behavioral Research in accounting, 7, 2007, pp. 37-64
- Elsinger E.Z., **The Impact of Business Ethics Courses in Student Moral Development: A Mixed Methods Study at Three Iowa Christian Colleges**, School of Business and Technology, Capella University, 2009
- Gowthorpe C., & J. Blake, **Ethical Issues in Accounting**, New York, NY: Routledge, 1998
- Ho Yi-Hui, **Undergraduate Accounting Students' Perception of Accounting Ethics: A Cross-cultural Comparative Study**, For the Degree of Doctor of Philosophy, The Faculty of the Graduate School of the University of Minnesota, 2007
- Mele D., **Ethical Education in Accounting: Integrating Rules, Values and Virtues**. Journal of Business Ethics, 57(1), 2005, 97-109
- Sharp D.J., **Cases in Business Ethics**, Thousands Oaks, CA: Sage, 2006

هر چه سطح
درک اخلاقی
یک حسابدار
بالاتر باشد
در رویارویی با
مسائل و مشکلات
بهتر عمل می‌کند

اخلاقی و آیین رفتار حرفه‌ای در دانشگاه‌ها و سایر مراکز علمی تاکید داشته باشند. این نهادها می‌توانند با برگزاری آزمون‌هایی به امر به‌روز بودن دانشجویان و حسابداران حرفه‌ای کمک کنند.

۵- شرکتها و موسسه‌ها جهت استخدام حسابداران، علاوه بر بررسی وضعیت و توانایی‌های فنی، به درک آنان از اصول اخلاقی و آیین رفتار حرفه‌ای نیز توجه ویژه‌ای داشته باشند. هر چه سطح درک اخلاقی یک حسابدار بالاتر باشد، در رویارویی با مسائل و مشکلات بهتر عمل می‌کند (Gowthorpe & Blake, 1998).

پانوشتها:

- 1- Primary Ethics
- 2- Ethics in Accounting
- 3- Accounting Ethics and Professional Responsibilities
- 4- Basic Ethical Decision-Making
- 5- Global Ethics
- 6- Forensic Accounting-Fraud Examination